

Projektipolitiikasta kaikki huomioivaan kulttuuripolitiikkaan?

Katsaus vammaiskysymyksiin
Pohjoismaiden kulttuuripolitiikassa
2000–2003

Alkuteos: Från projektpolitik till en inkluderande kulturpolitik? Uppdaterad översikt över handikappfrågor inom kulturpolitiken i de nordiska länderna, 2000–2003. Nordiska handikappolitiska rådet, 2004.

Suomentaja: GeEdu / Gunilla Sjövall

Kannen kuva: Sari Salovaara

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö
Vammaiset ja kulttuuri -toimikunta
Meritullinkatu 10, Helsinki
PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/opm/hankkeet/vammaisetjakulttuuri/tekstit.html>

ISBN: 952-442-772-9 (PDF)

Opetusministeriö • Vammaiset ja kulttuuri -toimikunta • 2004

Sisällys

Sisällys	3
Tausta	5
Esteet	7
Kehityssuuntia eri Pohjoismaiden kaikki huomioivassa kulttuuripolitiikassa vuosina 2000–2003.....	9
Vammaispolitiikan ja kulttuuripolitiikan välinen yhteistyö.....	9
Kulttuuripoliittiset linjaukset ja ohjelmat	10
Pohjoismainen "Museo kaikille" -projekti	12
Kaikki huomioiva kulttuuripolitiikka eri Pohjoismaissa.....	14
Islanti	14
Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa	15
Uusia aloitteita.....	17
Norja	18
Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa	18
Uusia aloitteita.....	21
Ruotsi.....	24
Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa	25
Uusia aloitteita.....	28
Suomi.....	33
Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa	33
Uusia aloitteita.....	34
Tanska	39
Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa	39
Uusia aloitteita.....	40
Lopuksi	44
Lähteet.....	46

Kaikki huomioiva kulttuuripolitiikka merkitsee pohjimmiltaan sitä, että kaikilla kansalaisilla on oltava mahdollisuus nauttia kulttuuritarjonnasta ja voitava osallistua siihen tasavertaisina mahdollisesta toimimisesteisyydestään huolimatta. Taidealojen korkeakoulutuksen on oltava avoin niille halukkaille, jotka täyttävät pääsyvaatimukset. Vaatimus kulttuurielämän saavutettavuudesta ei ole mikään erityiskysymys, vaan yleinen yhteiskunnallinen kysymys, joka perustuu YK:n yleisohjeisiin saavutettavasta ja kaikille kansalaisille soveltuvasta yhteiskunnasta.

Kun tavoitteena on "kulttuuri kaikille", yleensä yhteen nivoutuvat kulttuuripoliittiset tavoitteet ja kaikki huomioiva kulttuuri. Kaikki huomioivan kulttuurin tavoitteiden ja toteuttamiskeinojen tulee näkyä hallitusten ja eduskuntien kulttuuripoliittisissa päätöksissä ja kulttuurin alaa koskevissa toimintaohjelmissa.

Projektipolitiikka voidaan nähdä tärkeänä osana sitä työtä, jota viranomaiset ja kulttuurilaitokset tekevät hallituksen toimeksiantosta. Tavoitteena on kehittää keinoja fyysisen ympäristön esteiden poistamiseksi ja madaltaa kulttuurisisältöjen ja tiedon välittämisessä olevia esteitä. Tyypillinen osa projektipolitiikkaa on kohdenetut varat, jotka käytetään saavutettavuutta parantavaan kokeilu-toimintaan.

Tausta

Kulttuuripolitiikan vammaiskysymyksiä käsiteltiin vuonna 2000 pohjoismaisessa katsauksessa (”Aktuellt i Norden – Handikappfrågor inom kulturpolitiken”, lokakuu 2000). Kirjanen kuuluu Pohjoismaisen vammaispoliittisen neuvoston julkaisemaan, ajankohtaisia vammaispoliittisia kysymyksiä käsittelevään sektorikatsauksien sarjaan. Siinä käsitellään toisaalta eri Pohjoismaiden kansallisia kulttuuripoliittisia ohjelmia vammaisnäkökulmasta ja toisaalta sellaisia perinteisempiä vammaispoliittisia ohjelmia ja suunnitelmia, joiden tavoitteet ja kohdealueet koskevat muun muassa kulttuurielämää ja kulttuurilaitoksia. Katsauksesta ilmenee monia tärkeitä uudenaikaisen, kaikki huomioivan kulttuuripolitiikan elementtejä.

Kuluneina kolmena vuotena hallitusten kulttuuripoliittisissa aloitteissa ja vammaispoliittisissa ohjelmissa on tullut esiin paljon uutta. Tässä raportissa käsitellään näitä uudistuksia. Keskeisessä asemassa ovat sellaiset asiat, joiden voidaan katsoa kuuluvan kaikki huomioivaan kulttuuripolitiikkaan.

Pohjoismaisen vammaispoliittinen neuvosto järjesti syyskuussa 2001 Göteborgin Kirja & Kirjastomessuilla (Bok & Biblioteks-

mässan) seminaarin otsikolla ”Kulttuuria kaikille” (Kultur för alla). Tarkoituksena oli toisaalta valottaa edellä mainitun katsauksen jälkeisiä tapahtumia sekä toisaalta järjestää puitteet pohjoismaisen saavutettavuuspalkinnon luovuttamiselle. Palkinnon teemana oli vuonna 2001 ”Saavutettava museo”. Seminaariin osallistuivat Ruotsin kulttuuriministeri Marita Ulvskog sekä entinen ministeri ja YK:n vammaisasioiden erikoislähettiläs Bengt Lindqvist ja neuvoston edustajia. (Seminaariraportti ja edellä mainittu katsaus ovat ti-lattavissa maksutta neuvoston sihteeristöstä.)

Syksyllä 2001 neuvoston kulttuuriasioita käsittelevä verkosto päätti, että ”Aktuellt i Norden – Handikappfrågor inom kulturpolitiken” -katsaus päivitetään. Käsillä olevan päivitetyn katsauksen tavoitteena on esitellä lyhyesti vuoden 2000 jälkeen tapahtuneet kulttuuripoliittiset uudistukset sekä kartoittaa, onko mahdollisesti suuntauduttu projektipolitiikasta kohti kaikki huomioivaa kulttuuripolitiikkaa. Tämä päivitetty katsaus sisältää verkoston jäsenten kirjoittamia taustatietoja ja näkemyksiä aiheesta.

”Aktuellt i Norden – Handikappfrågor inom kulturpolitiken” -katsaus painottuu projekteihin, mutta se heijastaa myös pohjoismaisten hallitusten pyrkimystä tehdä saavutettavuudesta luonnollinen osa kulttuuripolitiikkaa. Kohderahoitus voi toimia yhtenä keinona toteuttaa kaikki huomioivaa kulttuuripolitiikkaa.

Esteet

Osallistumisen ja saavutettavuuden esteitä on yhteiskunnan monilla eri tasoilla. Esteet voivat ilmentyä päätöksenteon tasolla niin julkisella kuin yksityiselläkin puolella. Niitä voi myös olla kulttuurilaitoksen toimeenpanevilla tasolla. Lisäksi esteitä voi aiheuttaa myös yksittäinen ihminen, joka työskentelee vaikkapa kulttuurilaitoksen tai -tapahtuman vastaanottovirkailijana. Rakennuksien sisäänkäyntien monumentaaliset portaikot ovat näkyviä esteitä toisin kuin yksittäisten ihmisten, esimerkiksi kulttuurilaitosten työntekijöiden, asenteet ja ihmiskuva. Kuitenkin myös nämä piilevät esteet on tehtävä näkyviksi keskustelemalla niistä. Joidenkin esteiden kartoittaminen ja poistaminen voi olla helppoa ja joidenkin hankalaa, mutta muutoksen aikaansaamiseksi se on välttämätöntä.

Puutteet kulttuuritoimintaan käytettävien rakennusten fyysisessä esteettömyydessä vaikeuttavat yhä osallistumista. Osallistumista haittaavat sekä helposti poistettavat esteet (esimerkiksi kynnykset, puuttuvat käsijohtimet, kuten kaiteet, ja porrasaskelmien merkinnät) että kalliimmatkin investoinnit (hissit ja uusi tiedonvälitystekniikka). Esimerkiksi teatteriesityksestä tai näyttelystä ei kerrota säännöllisesti joukkotiedotusvälineissä tai muilla keinoilla niin, että tiedosta

olisi hyötyä liikkumis- ja toimimisesteiselle vierailijalle. Hän saattaa kokea vastaanotossa tai lippuluukulla kohtaamansa asenteet torjuvina. Muita esteitä ovat vammaisuudesta aiheutuvat lisäkustannukset ja avustajien tai kuljetuspalveluiden puute.

Muutoksien esteenä on myös johdon ja henkilöstön tietämättömyys eri liikkumis- ja toimimisesteistä sekä esteiden kartoituksesta ja poistamisesta.

Taideohjelmien korkeakouluihin ja vastaaviin oppilaitoksiin hakeutuu ja hyväksytään suhteellisesti ottaen aivan liian vähän, tai usein ei lainkaan, vammaisia ihmisiä.

Vuosikymmeniä jatkunut eristäminen on saattanut synnyttää vammaisten ihmisten mielissä psykologisia kynnyksiä, joiden vuoksi pelkästään käynti kulttuurilaitoksessa tai oma luova toiminta voi tuntua vaikealta. Kulttuurielämään osallistumisen laajentaminen on siten paljon enemmän kuin vammaiskysymys: siihen liittyy kysymyksiä, jotka koskettavat esimerkiksi ihmisen sosioekonomista luokkaa, sukupuolta ja etnistä taustaa.

Tämä todellisuus eroaa niistä osallistumistavoitteista, jotka sisältyvät ajatukseen kulttuurista kaikille. Edellä mainitut esteet tuodaan esiin myös niissä kartoituksissa ja selvityksissä, joita on tehty kuluneiden kolmen vuoden aikana eri Pohjoismaissa (vammaisalan selvitykset, kulttuuripoliittiset toimintaohjelmat jne.).

Nykyistä tiukempi suunnittelu- ja rakennuslainsäädäntö, kulttuuriviranomaisille annetut ohjeistukset ja heidän omat aloitteensa, keskustelu syrjinnän kieltämisestä koskevasta lainsäädännöstä, vammaisjärjestöjen toiminta, kansalliset esteettömyyskeskukset ja niiden tekemä työ kasvattavat painetta huomioida vammaispoliittisia näkökulmia. Tämä saa monet kulttuurin saralla työskentelevät ihmiset ymmärtämään, mitä heiltä odotetaan.

Kehityssuuntia eri Pohjoismaiden kaikki huomioivassa kulttuuripolitiikassa vuosina 2000–2003

Vammaispolitiikan ja kulttuuripolitiikan välinen yhteistyö

Kansallisen vammaispolitiikan – joka on kirjattu esimerkiksi toimintaohjelmiin tai lainsäädäntöön tai molempiin – ja kulttuuripolitiikan välinen yhteistyö näyttää helpottavan kulttuuripolitiikan kehittymistä projektikeskeisyydestä suuntaan, joka huomioi kaikki ihmiset. Tämän vuoksi seuraavassa katsauksessa nivotaan yhteen vammaispoliittiset ja kulttuuripoliittiset aloitteet sekä suhteutetaan kulttuuripolitiikan alalla tapahtuneet uudet aloitteet eri sektorien rajat ylittävään vammaispolitiikkaan.

Kulttuuripoliittiset linjaukset ja ohjelmat

Kansalliset toimintaohjelmat osallistumisen ja saavutettavuuden aikaansaamiseksi kulttuurin saralla edistävät vammaiskysymysten huomioimista kulttuuripoliitikassa ja kulttuurielämän eri tasoilla. Tästä ovat esimerkkinä Tanskan ja Ruotsin kulttuurialan toimintaohjelmat.

Suomessa ja Islannissa on tehty valtion toimesta aloitteita entistä suunnitelmallisempaan ja eri sektorien rajat ylittävään kehitykseen.

Tanskan ”Kulturprofilen – en handlingsplan for handicappedes adgang til kulturen” -toimintaohjelman (1999) puitteissa useat keskeiset kulttuuriviranomaiset ja -laitokset työskentelevät sen puolesta, että kulttuurielämä olisi aiempaa saavutettavampi ja mahdollisuudet osallistua siihen olisivat paremmat. Muun muassa kunnallisten kirjastojen toimintaa säätelevä Tanskan kirjastolaki vuodelta 2000 helpottaa kommunikointivammaisten ihmisten painetun, luetun ja digitaalisesti tallennetun aineiston saantia. Museolakia muutettiin vuonna 2001 ja siihen sisällytettiin uudet ehdot valtion tuelle. Tarkoituksena on tehdä museot fyysisesti ja tiedollisesti saavutettavammiksi toimimisesteisille ihmisille.

Suomen laajapohjaisen ”Vammaiset ja kulttuuri” -toimikunnan (asetettiin keväällä 2003) tehtävänä on laatia vuosien 2003–2005 aikana ehdotus toimenpideohjelmaksi julkisten taide- ja kulttuuri-laitosten saavutettavuuden parantamiseksi.

Islannin parlamentti Althing on päättänyt laatia vuonna 2003 vammaispoliittisen toimintaohjelman. Sitä työstämään asetettuun työ-

ryhmään kuuluu useiden ministeriöiden, myös kulttuuriministeriön, edustajia.

Norjan vammaisselvitys ”Fra bruker til borger” (NOU 2001:22) käsittelee myös vapaa-ajan ja kulttuurisektorin kysymyksiä. Selvitystä seurasi hallituksen kesäkuussa 2003 parlamentille antama esitys eli Stortingsmelding (St. meld. nr. 40) ”Nedbygging av funksjonshemmende barrierer – Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne”. Hallituksen tavoitteena vapaa-ajan ja kulttuurisektoreilla on, että vammaisilla ihmisillä on samanlaiset, todelliset ja yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kulttuurielämään kuin muilla kansalaisilla.

Vuonna 2003 Norjan hallitus teki esityksen ”Kulturpolitikk fram mot 2014” (St. meld. nr. 48). Hallituksen mielestä kulttuuripolitiikan tehtävänä on luoda pohja dynaamiselle ja kaikki huomioivalle kulttuuripoliittiselle suuntaukselle. Saavutettavuuskysymyksiä ei käsitellä esityksessä oman otsikon alla, mutta kulttuurin eri aloilla tehtävät toimenpiteet tähtäävät vähentämään esteitä vammaisten ihmisten kulttuurielämään osallistumisen tieltä.

Ruotsissa ”Funktionshindrades tillgång till kultur – Kartläggning och handlingsprogram” (1998) -ohjelmaa toteuttaa asteittain Statens kulturråd (Valtion kulttuurineuvosto). Kyseisen viraston kulttuurialaa koskevia vastuualueita selvennettiin viimeksi hallituksen asetuksessa helmikuulta 2002. Kulttuuriministeriön määritelmän mukaan kulttuurineuvoston roolina on toimia kokoavana, tukevana ja aloitteen tekevänä elimenä kysymyksissä, jotka koskevat kulttuurielämän saavutettavuutta toimimisesteisten ihmisten kannalta. Kulttuurineuvoston saavutettavuustyön pohjana toimii myös hallituksen esitys ”Från patient till medborgare – En nationell handlingsplan för handikappolitiken” (Prop. 1999/2000:79). Toimintaohjelmaa, jossa käsitellään muun muassa kulttuurilaitoksia sekä hoito- ja hoivaaloja, toteutetaan hallituksen vuodesta 2001 lähtien myöntämällä, vuosittaisella 9,5 miljoonan Ruotsin kruunun suuruisella määrärahallalla.

Eri Pohjoismaiden kulttuuriministeriöt ja keskeiset hallinnonalan virastot ovat vuosina 2000–2003 tehostaneet pyrkimyksiään toteuttaa kansallista vammaispolitiikkaansa. Jotkut maat ovat tässä prosessissa toisia paljon pidemmällä. Kulttuuripoliittinen ohjeistus, toimintasuunnitelmat ja määrärahat ovat tasoittaneet tietä sellaiselle vammais- ja saavutettavuusnäkemykselle, joka huomioi yhä enemmän ja yhä useammalla tasolla kaikki ihmiset. Vielä ei ole saavutettu tavoitetta, jossa kulttuuri olisi kaikkien saavutettavissa tai pääsy kulttuurilaitoksiin ja muihin tapahtumiin olisi esteetön, mutta kehitys näyttää kulkevan suotuisaan suuntaan.

Pohjoismainen "Museo kaikille" -projekti

Museoalalla toteutettiin vuosina 2000–2002 Pohjoismaisen vammaisasiain neuvottelukunnan (NSH) aloitteesta yhteispohjoismainen projekti, jonka teemana oli "Museo kaikille". Pohjoismaisella tasolla projektia tukivat ja rahoittivat Pohjoismaiden ministerineuvoston museokomitea ja NSH sekä Pohjoismainen vammaispoliittinen neuvosto. Projektiin liittyi neljä osaprojektia, joista kukin maa oli vastuussa. Tanskan osuus oli kiertävä näyttely "Opening Hours", jonka taustalla oli Dansk Center for Tilgængelighed.

Suomi osallistui projektiin järjestämällä syksyllä 2000 Ateneumissa kansainvälisen seminaarin, joka keskittyi pohjoismaiseen yhteistyöhön saavutettavuuskysymyksissä. Norjassa Deltasenteret kehitti vuoden 2000 aikana työkalun, jolla museoiden saavutettavuutta voidaan kartoittaa ja analysoida. Vuotta myöhemmin julkaisi Pohjoismaiden ministerineuvosto käsikirjan "Museer för alla i Norden"¹,

---

¹ Suomennos "Museo kaikille – pohjoismainen esteettömyys- ja saavutettavuusopas" ilmestyi vuonna 2003 ja on tilattavissa Valtion taidemuseosta sähköpostiosoitteesta tilaukset@ateneum.fi (suom. huom.).

jonka tuotti ruotsalainen Hjälpmedelsinstitutet yhteistyössä projektin muiden kansallisten yhteistyökumppanien kanssa.

Pohjoismaisen vammaispoliittisen neuvoston valinta vuoden 2001 pohjoismaisen saavutettavuuspalkinnon kilpailuteemaksi oli museoiden saavutettavuuteen keskittyneen kampanjan luonnollinen jatke. Voittaja oli Ateneum ja Valtion taidemuseo. Kunniamaininnat jaettiin Tukholmaan Nordiska museetille, Örebron lääninmuseolle ja Bohuslänin museolle. Vuonna 2002 neuvosto julkaisi Pohjoismaiden museoille ideakirjan nimeltä ”Öppet för alla – 12 museer i Norden”, joka rakentui vuoden 2001 kilpailun töille. Kirja lähetettiin kaikkiin julkista rahoitusta saaviin museoihin Pohjoismaissa.

Museoalan tulevista kansallisista ja pohjoismaisista toimenpiteistä – muun muassa edellä mainitun projektin pohjalta – keskusteltiin pohjoismaisessa konferenssissa, joka pidettiin syksyllä 2003 Nationalmuseumissa Tukholmassa. Konferenssi oli osa Euroopan Vammaisten vuoden tapahtumia. Pohjoismainen vammaispoliittinen neuvosto laatii Pohjoismaiden museokomitean tuella konferenssiraportin, joka valmistuu alkuvuodesta 2004 ja joka suunnataan pohjoismaiselle museoväelle. Suunnitelmissa on myös pohjoismainen museoverkosto, jonka puitteissa voidaan vaihtaa kokemuksia.

Museot ja museokävijät ovat tärkeä osa kulttuurielämää. Esteetön ja saavutettava museo on esimerkki kaikki huomioivasta kulttuuripolitiikasta. Museokentän pohjoismainen yhteistyö on antanut kimmokkeen kansallisella tasolla museoiden avaamiseksi kaikille ihmisille. Kampanja jatkuu ja tavoitteena on päästä pidemmälle ja kehittää toimivia järjestelmiä eri tasoille samoin kuin toimintamalleja kulttuurielämän muita alueita varten.

Kaikki huomioiva kulttuuripolitiikka eri Pohjoismaissa

Islanti

Islannin parlamentti Althing päätti vuonna 2003 laatia vammaispoliittisen toimintaohjelman. Opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriön edustaja on jäsenenä poikkihallinnollisessa työryhmässä.

Vuonna 2003 otettiin käyttöön saavutettavuuskysymyksiä koskeva laatusopimus valtiollisille kulttuurilaitoksille. Islantilaisten TV-ohjelmien tekstitys alkoi vuonna 2003.

Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa

Vammaispoliittinen ohjelma valmisteilla

Islannilla ei ole tällä hetkellä kansallista vammaispoliittista ohjelmaa kuten ei myöskään vammaisia koskevaa toimintaohjelmaa kulttuurin alalla. Sen sijaan vuonna 2002 Althingissä, maan parlamentissa, tehtiin usean eri puolueen toimesta yhteisaloitteena esitys valmistella saavutettavuutta koskeva toimintaohjelma, joka pohjautuu YK:n yleisohjeisiin. Eesityksen mukaan toimintaohjelmaa valmistelemaan perustetaan työryhmä. Siinä olisivat ehdotuksen mukaan edustajat sosiaaliministeriöstä, opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriöstä, ympäristöministeriöstä, terveys- ja sosiaaliturvaministeriöstä, oikeus- ja kirkkoasiainministeriöstä, liikenne- ja viestintäministeriöstä sekä kauppa- ja teollisuusministeriöstä. Lisäksi työryhmässä olisi mukana vammaisjärjestöjen edustajia.

Keväällä 2003 Althing äänesti ehdotuksesta vammaispoliittisen ohjelman laatimiseksi. Työ aloitettiin syksyllä 2003.

Rakennuslaki

Vuodelta 1997 peräisin oleva suunnittelu- ja rakennuslaki ja sen soveltaminen kuuluvat ympäristöministeriön toimialaan. Ministeriö on yhteistyössä Suunnitteluyksikön ja Kuntaliiton kanssa laatinut määräykset, jotka koskevat uudisrakentamisen saavutettavuutta. Määräykset koskevat kuitenkin ainoastaan liikkumisesteettömyyttä. Suunnitteluyksikkö vastaa saavutettavuuskysymyksistä ja yksi sen tehtävistä on tiedottaa saavutettavuuteen liittyvistä asioista.

Vammaispalvelulaki

Vuodelta 1992 peräisin olevan vammaispalvelulain tarkoituksena on taata vammaisille ihmisille tasa-arvo ja yhtäläiset elinolot muiden kansalaisten kanssa sekä luoda edellytykset normaaliin elämään.

Raportti vammaisten ihmisten vapaa-ajan ja kulttuuritoiminnasta

Sosiaaliministeriön asettama työryhmä julkaisi vuonna 1999 raporttinsa vammaisten ihmisten vapaa-ajan ja kulttuuritoiminnasta. Raportin taustalla oli Althingin päätös antaa sosiaaliministerin selvitetäväksi, voivatko vammaiset ihmiset viettää kesälomaa sekä nauttia vapaa-ajan, taide- ja kulttuurielämän tarjonnasta tasavertaisina muiden kansalaisten kanssa. Ministerin oli myös tehtävä parannusehdotuksia tilanteeseen.

Kulttuurialaa koskevat näkemykset ja parannusehdotukset on jätetty opetusministeriölle. Niissä puututtiin lähinnä kirjastojen, museoiden, elokuvateattereiden sekä teattereiden saavutettavuuteen.

Työryhmä lähetti kirjastoille kyselyn, joka osoitti, että 50:stä kirjastosta 11 arvioi tilojensa fyysisen saavutettavuudesta hyväksi. Työryhmä ehdotti, että kirjastotoiminnasta vastuussa olevat viranomaiset toisaalta kartoittaisivat valtakunnallisesti kirjastojen esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä toisaalta laatisivat suunnitelman siitä, miten asiointilaa parannetaan. Muita raportissa esille tuotuja asioita ovat toimimisesteisyyttä käsittelevän tiedon jakaminen henkilöstölle sekä tiedonsaannin parantaminen ja äänikirjojen saanti.

Museoita, teattereita ja elokuvateattereita koskien työryhmä ehdottaa, että ministeriö yhtäältä kartoittaa saavutettavuustilanteen ja toisaalta esittää parannusehdotuksia. Työryhmä peräänkuuluttaa

myös näitä kulttuurilaitoksia varten tehtyjä saavutettavuusohjeita, joissa käsiteltäisiin myös apuvälinekysymyksiä ja tulkkipalveluita.

Työryhmän raportin jälkeen opetusministeriö on lähettänyt valtion kulttuurilaitoksille kyselyn siitä, miten niissä huomioidaan saavutettavuusnäkökohdat.

Uusia aloitteita

Laatusopimus

Opetusministeriö on laatinut ministeriön alaisia kulttuurilaitoksia varten laatusopimuksen. Sopimusta päivitetään säännöllisesti. Vuonna 2003 siihen lisättiin saavutettavuuskysymykset. Jokaisen laitoksen on tehtävä selvitys saavutettavuutta koskevista suunnitelmistaan ja toimenpiteistään sekä siitä, miten vammaisten ihmisten vapaa-aikaa ja kulttuuritoimintaa käsitelleen raportin suosituksia on toteutettu.

Islanninkielisten ohjelmien tekstitys valtakunnallisessa TV-verkossa, RÚV:ssä

Keväällä 2003 tehdyn päätöksen mukaan kaikki muut paitsi suorat islantilaiset TV-lähetykset on tekstitettävä islanniksi. Pääministerin kanslia sekä sosiaali-, opetus- ja terveysministeriöt tekivät päätöksen kustannusten jakamisesta.

Museoiden ja vammaisjärjestöjen välinen yhteistyö

Vuodesta 2001 lähtien on ÖBÍ (Islannin vammaisjärjestöjen yhteistyöelin) toiminut läheisessä yhteistyössä Historiallisen museon kanssa, jotta museosta tehtäisiin parhaillaan käynnissä olevien saaneeraustöiden yhteydessä saavutettavampi.

Norja

Hallituksen vammaispolitiikkaa käsittelevä raportti on esitetty Stortingetille 2003. Norjan kirkolle myönnetään määräraha kaikille sopivan rippikouluopetuksen järjestämiseksi. Kuntia innostetaan toimimaan vapaa-ajan, kulttuurin ja urheilun saralla. Saattajapalvelut julkistetaan. Asetetaan selvitystyöryhmä tutkimaan syrjintäkieltoa koskevaa lainsäädäntöä.

Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa

Norjan kulttuuripolitiikassa käsitellään myös urheiluun ja vapaa-aikaan liittyviä asioita kulttuurin käsitteen laajan sisällön mukaisesti.

Vammaisia ihmisiä koskeva hallituksen raportti (St. meld. nr. 40)

Hallituksen raportti ”Nedbygging av funksjonshemmede barrierer – Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne” (St. meld. nr. 40) annettiin parlamentille keväällä 2003. Raportissa määritellään vammaispoliittiset tavoitteet, strategiat ja toimenpiteet, ja siinä käsitellään myös kulttuurin kenttää. Hallituksen politiikan tärkeät tavoitteet liittyvät vammaisten ihmisten aktiiviseen osallistumiseen ja tasavertaiseen asemaan yhteiskunnassa sekä rakennetun ympäristön, ulkotilojen, tuotteiden ja palvelujen hyvään saavutettavuuteen.

Raportti on jatkoa vammaisten ihmisten yhteiskunnallista asemaa koskevalle selvitykselle (”Fra bruger til borger”, NOU 2001:22). Siitä käyvät ilmi Norjan kulttuuripolitiikan tavoitteiden ja YK:n vammaisten ihmisten mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevien yleisohjeiden (YK:n yleiskokous, joulukuu 1993) väliset yhtäläisyydet. Selvitys paljastaa kuitenkin myös ne suuret haasteet, joihin on vastattava, jotta tavoitteet voisivat toteutua.

Vanhemman vammaispoliittisen toimintasuunnitelman (Handlingsplanen for funksjonshemmede, 1998–2002) aikana käynnistettiin projekteja ja ryhdyttiin toimenpiteisiin vammaisten ihmisten aseman parantamiseksi. Hallituksen raportissa tarkastellaan näitä toimenpiteitä. Monet projekteista, kuten TV-ohjelmien simultaanitulkkaus viittomakielelle, vakinaistettiin toimintasuunnitelman voimassaolokauden aikana.

Hallituksen raportin tärkeimpiä, useita toimialoja koskevia vammaispoliittisia ehdotuksia ovat

- kansallisen dokumentointikeskuksen perustaminen. Keskuksen tehtävänä on kehittää menetelmiä yhteiskunnan eri aloilla, muun muassa kulttuurisektorilla, tapahtuvan kehityksen edistämiseksi sekä kerätä tietoa tästä kehityksestä. Doku-

mentointi antaisi enemmän tietoa eri toimenpiteiden vaiheista, etenemisestä ja vaikutuksista

- Norjan tiedoneuvoston johdolla tapahtuvan työn tehostaminen, jotta uusi informaatioteknologia saadaan kaikille soveltuva. ”IT-Funk”-niminen hanke koskee monia sektoreita, myös kulttuurialaa. Digitaalitekniikka voi tehdä kulttuurin saavutettavammaksi vammaisille ihmisille
- uudistetun ja kokonaisvaltaisen toimintaohjelman laatiminen. Ohjelman avulla pyritään edistämään kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuutta yhteiskunnan eri aloilla. Toimintaohjelman laatimiseen osallistuvat monet eri ministeriöt, muun muassa kulttuuri- ja kirkkoasiain ministeriö
- vammaisuuden perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltävän lain tarpeellisuuden selvittäminen. Lakiasiantuntijoista koostuva neuvottelukunta antaa asiasta lausuntonsa vuoden 2004 aikana.

Jotta hallituksen raportissa esitetyt (nro 40) tavoitteet toteutuisivat, on kyseisten ministeriöiden annettava omissa ohjeistuksissaan tarkempia ohjeita päämääristä ja menettelytavoista omilla vastuualueillaan. Kulttuurin alalla tämä on tapahtunut hallituksen raportissa ”Kulturpolitik fram til 2014”.

Kulttuuripoliittikka vuoteen 2014 -raportti (St. meld. nr 48, 2002–2003)

Kesällä 2003 kulttuuri- ja kirkkoasiainministeriö julkisti raportin, jossa luodaan kulttuuripoliittiset linjaukset ja tavoitteet seuraaville 10 vuodelle. Raportti käsittelee valtion osuutta kulttuurin alalla tapahtuvassa kehityksessä vuoteen 2014 mennessä. Yksi päätavoitteista on, että kulttuurin on oltava kaikkien, myös toimimisesteisten, ihmisten saavutettavissa. Kulttuurin eri aloille suunnattujen toimenpiteiden ja ”porkkanoiden” tarkoituksena on minimoida vammaisten ihmisten kulttuurielämään osallistumisen esteet. Seuraavassa lu-

vussa esitellään lyhyesti raportista poimittuja, huomionarvoisia esimerkkejä.

Uusia aloitteita

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (Norjan ääni- ja pistekirjoituskirjasto) on valtion laitos, joka tuottaa ja lainaa näkövammaisille ihmisille yleistä ja kurssikirjallisuutta. Vahvat koulutus-, kulttuuri- ja sosiaalipoliittiset syyt ovat laitoksen toiminnan laadun ja laajuuden taustalla. Toiminnan keskeisin tavoite on parantaa näkövammaisille ihmisille soveltuvia kirjastopalveluita pikaisesti. Palveluita pyritään parantamaan organisoinnilla, uudella teknologialla ja uusilla tuotantomenetelmillä. Kirjaston kokoelmien digitointi on parhaillaan käynnissä välivaiheena niin sanottuun DAISY-järjestelmään siirtymiselle.

Kulttuuriministeriö on tehnyt aloitteen kehittämisprojektiksi, jonka tarkoituksena on muun muassa laatia kirjastolle selvät tuotantotavoitteet ja laatuvaatimukset, jotta se paremmin vastaisi käyttäjien tarpeita. Jos tässä ei onnistuta, on ministeriöllä suunnitelmassa kirjaston organisaation uudistaminen.

Kirjastopalvelujen saavutettavuus

Norjan kirjastolaki takaa kaikille kansalaisille oikeuden maksuttomiin kirjastopalveluihin. Kirjastojen tilojen ja palvelujen esteettömyydessä ja saavutettavuudessa olevat puutteet sulkevat osan vammaisryhmistä kirjastotoiminnan ulkopuolelle. ABM-utvikling-järjestöllä (= arkistojen, kirjastojen ja museoiden kehittäminen) on-

kin käynnissä yhteistyöprojekti nimeltään ”Saavutettava kirjasto”. Projekti keskittyy pääasiallisesti kirjastojen tietokantojen ja internet-palvelujen kehittämiseen, mutta työtä tehdään myös rakennusten saavutettavuuskysymysten ja kokeiluna myös vammaisille ihmisille tarkoitettujen neuvontapalvelujen parissa.

Lukija etsii kirjaa -projekti

Uuden (2003) projektin tarkoituksena on tuoda kirjallisuus sellaisten ihmisten ulottuville, joilla on syystä tai toisesta vaikeuksia lukea tavallisia kirjoja. Taloudellisen tuen myöntämisellä kirjailijoille, kuvittajille ja kustantajille edistetään muun muassa selkokirjojen julkaisua. Niitä ihmisiä varten, joille jopa selkokielen teksti tuottaa ongelmia, perustetaan ääneen lukemista varten lukuasiamiehen (”läsombud”) toimia.

Viittomakielinen teatteri

Norjan viittomakielinen teatteri (Det Norske Tegnsprogsteater) vakinaistettiin vuonna 2002 kolmivuotisen kokeilun jälkeen. Tehdyt arvioinnit osoittivat, että tällaisen teatterin toiminnalle löytyy sekä taiteellisia perusteita että potentiaalista yleisöä. Teatteri tuottaa omia esityksiä ja kiertää eri puolilla maata. Hallinnollisesti se on kytketty Norjan Riksteaterniin.

TV-ohjelmien saavutettavuus kuuroille ja huonokuuloisille ihmisille

Toimintasuunnitelman voimassaoloaikana Norsk rikskringkastingin tekstitettyjen TV-ohjelmien osuus on kasvanut kuten toimintasuunnitelmassa edellytettiin. Kun TV2:n toimilupa valtakunnallisia lähetystyksiä varten uusittiin, siihen kirjattiin määräys viittomakielisten ohjelmien määrän lisäämisestä. Kuulovammaisten liiton (Hørselhem-

medes Landsforbund) tekemä ehdotus sai tukea vuoden 2003 valtion budjetin käsittelyn yhteydessä Stortingetissa. Ehdotuksen mukaan on lähetettävä huomattavasti nykyistä enemmän sellaisia nauhoitettuja tai suoria TV-ohjelmia, joissa norjankielinen puhe on myös tekstitetty.

Syksyllä 2002 Norsk rikskringkastning alkoi toimintasuunnitelman mukaisesti tulkata osan lähetyksistään viittomakielelle satelliittikanavan kautta. Vastaanottajalla tulkattu ohjelma näkyy joko rinnakkaisesti kytketyssä vastaanottimessa tai osana normaalia TV-kuvaa.

Saattajatodistus vammaisille – saattajalle ilmainen sisäänpääsy

Kulttuuriministeriö on edellyttänyt vuodesta 2001 lähtien, että mikäli se myöntää avustuksen sellaiselle kulttuuritapahtumalle, joka saa myös lipputuloja, niin lipustaan täyden hinnan maksaneella vammaisella ihmisellä on oikeus ottaa ilmaiseksi mukaansa yksi saattaja. Vammaisen ihmisen on esitettävä tätä tarkoitusta varten saamansa niin sanottu saattajatodistus. Aloitteen tähän teki Norjan Valtakunnallinen vammaisneuvosto. Sama sääntö koskee vuodesta 2000 alkaen urheilutapahtumia, joiden järjestäjänä on Norjan urheiluliitto tai olympiakomitea.

Urheilu- ja liikuntatiloja koskevat määräykset

Kulttuuriministeriö on laatinut urheilu- ja liikuntatilojen suunnittelua koskevat määräykset, jotta tilat olisivat esteettömiä ja toimivia vammaisten urheiluharrastajien kannalta. Ministeriö on julkaissut aiheesta oppaita, joilla on suuri kysyntä.

Urheilua kaikille

Kulttuuriministeriön yhtenä tavoitteena on mahdollistaa kaikkien urheilusta ja liikunnasta kiinnostuneiden ihmisten osallistuminen näihin toimintoihin. Ministeriö on sen vuoksi tukenut Norjan urheiliiton ja olympiakomitean projektia vuosina 1998–2001. Projektin tarkoituksena oli integroida vammaiset osallistujat normaaliin urheilutoimintaan ja saada eri lajiliitot ottamaan kokonaisvastuun vammaisurheilusta ja -liikunnasta. Kokeilukauden jälkeen ministeriö on päättänyt myöntää perusavustuksen liitoille, jotka ovat valmiita ottamaan tämän vastuun. Neljä liittoa – pöytätennisliitto, jousiamuntaliitto, jalkapalloliitto ja hiihtoliitto – on saanut kyseisen avustuksen. Useat lajijärjestöt ovat aloittaneet yhteistyön Norjan vammaisurheilijaliiton (Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund) kanssa.

Ruotsi

Vammaispoliittiset ja kulttuuripoliittiset toimintasuunnitelmat vuodelta 2000 ovat toteuttamisvaiheessa. Valtion kulttuurineuvostolle annettiin vuonna 2002 uusi ohjeistus sen vastuusta vammais- ja saavutettavuusky-symyksissä.

Kaikille suunnittelun käsitettä (Design for All) käytetään hallituksen arkkitehtuuria ja suunnittelua koskevassa strategiassa.

Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa

Pääministerin puheessa valtiopäivien avajaisissa lokakuussa 2002 todettiin, että esteet vammaisten ihmisten yhteiskunnalliselle osallistumiselle on poistettava. Budjettiesityksessä, joka sekin on lokakuulta 2002, määritellään yhdeksi kulttuuripoliittiseksi tavoitteeksi ”edistetään kaikkien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja saada nauttia kulttuuritarjonnasta sekä omaehtoisesta luovasta toiminnasta”². Muotoilu on peräisin kansallisesta toimintasuunnitelmasta ”Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken”, jonka Ruotsin valtiopäivät hyväksyivät 31.5.2000 (prop. 1999/2000:79).

Budjetin kulttuuriosiossa (2002) esitettiin, että ”Kulttuuri-IT”-toiminnasta tehdään pysyvä. Tällä tarkoitetaan dokumenttien, esineiden ja arkistojen muuttamista digitaaliseen muotoon vammaisia ihmisiä varten. Ilmainen sisäänpääsy valtiollisiin museoihin on toinen esitys, jonka kokeilutulosten perusteella toivotaan antavan uusille vierailijaryhmille mahdollisuuden päästä tutustumaan museoiden rikkauksiin. Vuoden 2004 alusta lähtien vammaiset ihmiset pääsevät ilmaiseksi seuraaviin keskeisiin museoihin: Moderna Museet, Arkitekturmuseet ja Östasiatiska museerna.

Budjettiesityksessään hallitus puhuu sen puolesta, että vammaispolitiikan sektorilla on syytä tarkastella hallintorakennetta, jotta kansallisen toimintasuunnitelman toteutus tehostuisi. Tavoitteena on aikaansaada keskitetty viranomais- ja hallintomenettely. Hallitus asettaa työryhmän koordinointi- ja toiminnan tehostamiskysymyksiä varten.

Hallituksen esityksessä vuodelta 2001 (2001:526) painotetaan valtion viranomaisten vastuuta vammaispolitiikan toteuttamisessa.

---

² ”...att verka för att alla får möjligheter till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande.”

Tämä koskee myös kulttuuriviranomaisia ja joitakin valtiollisia kulttuurilaitoksia, joilla on viranomaisasema. Vastuuseen kuuluu, että kaikkien valtion viranomaisten on asetettava konkreettisia, toteuttamiskelpoisia tavoitteita omaan toimialaansa kuuluvien rakennusten ja toimintojen sekä oman tiedotuksensa tekemiseksi vammaisten ihmisten saavutettaviksi. Noin 15 keskeiselle viranomaiselle on annettu vastuu omasta sektoristaan, jonka toiminnasta on laadittava suunnitelma, sille on asetettava osatavoitteita ja kaikesta tästä on annettava hallitukselle vuosittaiset raportit.

Hallituksen vammaisvaltuuskunta, joka on hallituksen yhteistyöelin vammaisliikkeen kanssa, on järjestetty uudelleen. Uudistuksessa on luovuttu erityisestä valtiosihteereistä koostuneesta ryhmästä, jonka tehtävänä oli toimia esittelijänä ja koordinoijana vammaiskesymyksissä. Hallitus (2001) on sen sijaan nimittänyt valtiosihteerit valtuuskunnan varsinaisiksi jäseniksi. Sosiaaliministeriö johtaa vammaispoliittisen työn koordinoimista. Hallituksen kansliassa (Regeringskansliet) on lisäksi eri ministeriöitä edustava ryhmä virkamiehiä, jotka neuvottelevat keskenään valmistellessaan vammaispolitiikan alueeseen kuuluvia asioita.

Vuonna 2001 perustettiin hallituksen toimesta valtiollisen vammaisasiamiehen (Handikappombudsmannen) kansliaan erityinen saavutettavuuskeskus, jonka tehtävänä on muun muassa seurata ja tukea valtion viranomaisten toimia paremman saavutettavuuden toteutumiseksi. Kulttuuriviranomaiset ovat osa näistä valtion viranomaisista.

Hallituksen kirjelmässä eduskunnalle (Skr. 2002/03:25) selostetaan kansallisen vammaispoliittisen toimintaohjelman toteutumisesta. Kirjelmässä hallitus toteaa, että parina viime vuotena on tehty merkittäviä toimenpiteitä sen toteuttamiseksi. Valtion viranomaisten toiminta esikuvana olemisessa on lähtenyt hyvin käyntiin samoin kuin vammaisasiamiehen rooli toimia tukijana ja toiminnan vauhdittajana 15:lle omasta sektoristaan vastaaville viranomaisahoille – Statens kulturråd niiden joukossa.

Hallitus korostaa kirjelmässään, että kaikessa valtiollisessa toiminnassa on kiinnitettävä huomiota saavutettavuuteen ja käytettävyyteen. Saavutettavuuskeskuksen puitteissa vammaisasiamiehen tehtävänä on tiedottaa valtion elimille ja muulle julkiselle Ruotsille, että julkiselle toiminnalle voidaan asettaa vaatimuksia. Vammaisasiamies voi myös kertoa, mitä vaatimuksia tulee asettaa.

Boverket (valtiollinen suunnittelu- ja rakennusviranomainen) on saanut hallitukselta vuosina 2001–2002 tehtäväkseen laatia perusteet, ohjeistuksen ja kustannuslaskelmat ”helposti poistettavissa oleville esteille”. Työn on määrä olla valmis vuonna 2010. Boverket on tehnyt myös selvityksiä, tiedonvälitystä ja yhteistyötä saavutettavuusasioissa. Suunnittelu- ja rakennuslakiin tehtyjen muutosten ansiosta voidaan esteettömyydelle ja saavutettavuudelle asettaa selvempiä vaatimuksia, kun julkisia alueita rakennetaan ja muutetaan. Lakiin tehtyjen muutosten tarkoituksena on myös, että helposti poistettavissa olevat esteet todella poistettaisiin nykyisistä, yleisön käyttöön tarkoitetuista rakennuksista ja ulkotiloista. Boverket julkaisi 30.10.2003 liikkumisesteetöntä rakentamista koskevan ohjeistuksen (BFS 2003:19, HIN 1)³. Ohjeistus liittyy suunnittelu- ja rakennuslakiin (PBL, 1987:10).

Arkkitehtuuria, muotoilua ja suunnittelua koskevan toimintaohjelman tultua voimaan vuonna 1998 hallitus on ryhtynyt erilaisiin toimenpiteisiin toteuttaakseen Framtidsformer-ohjelmaa. Kulttuuriministerin ja -ministeriön Arkkitehtuurin vuotta 2001 varten tekemässä selvityksessä hallituksen toimista todetaan, että ”kaikille suunnittelun” ajatuksen (Design for All) on tultava näkyviin kaikissa valtion toimissa arkkitehtuurin, muotoilun ja suunnittelun alalla. Hallituksen kanslian työryhmä valvoo erityisesti tämän periaatteen toteutumisesta.” (Työryhmä koostuu eri ministeriöiden edustajista ja sitä koor-

---

³ ”Föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälptra hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser”.

dinoi kulttuuriministeriö.) Edellä mainitussa kirjelmässä hallitus täsmentää periaatetta.

"Kaikille suunnittelun periaate tarkoittaa, että tuotteiden, käyttöesineiden, rakennusten, tietotekniikan, sisä- ja ulkotilojen sekä palveluiden on oltava kaikkien ihmisten saavutettavissa ja käytettävissä siinä määrin kuin tämä ylipäättään on mahdollista. Periaatteen noudattamisesta seuraa, että erityisratkaisuja tarvitaan vähemmän ja saavutettavuus- ja käytettävyyšnäkökulma voidaan huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Muutostöiden tarve jälkikäteen voi myös vähetä, kun saavutettavuusasioihin kiinnitetään alusta saakka enemmän huomiota."

Rakennetun ja muun ympäristön sekä tuotteiden suunnittelun parissa työskentelevien ammattiryhmien koulutuksessa on kiinnitettävä enemmän huomiota kaikille suunnittelun periaatteeseen, hallitus painottaa.

Uusia aloitteita

Statens kulturråd – valtion kulttuurineuvosto

Hallitus on kulttuuriministeriön välityksellä kirjannut lisäpykälän Statens kulturådin ohjeistukseen. Lisäys tekee neuvostosta vastuullisen viranomaisen sen toimialaa koskevissa vammaiskysymyksissä (asetus 2002-02-01).

Vuonna 2001 korotettiin vammaisten ihmisten kulttuurielämään osallistumismahdollisuuksien parantamiseen tarkoitettuja neuvoston määrärahoja 7,5 miljoonalla Ruotsin kruunulla. Määrärahan vuotuinen summa kasvoi tuolloin 9,5 miljoonaan kruunuun. Se käytetään kulttuurin saavutettavuuden parantamista koskevan ohjelman toteuttamiseen. Osalla varoista tuetaan projekteja, jotka edistävät vammaisten ihmisten pääsyä kulttuurin äärelle.

Statens kulturådin tehtävänä on toimia kokoavana, tukevana ja aloitteita tekevänä elimenä kysymyksissä, jotka koskevat kulttuurielämän saavutettavuutta vammaisten ihmisten näkökulmasta. Neuvosto työskentelee asteittain ”Funktionshindrade och kultur – Kartläggning och handlingsprogram” (1998:3) -raporttiin sisältyvän toimintaohjelman toteuttamiseksi. Neuvoston saavutettavuustyön pohjana on myös edellä mainittu hallituksen esitys ”Från patient till medborgare – En nationell handlingsplan för handikappolitiken” (Prop. 1999/2000:79).

Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk ja Akademiska hus

Arkkitehtuurin vuonna 2001 Riksantikvarieämbetet⁴ ja Statens fastighetsverk (Valtion kiinteistövirasto) järjestivät yhdessä arkkitehtiopiskelijoille kilpailun siitä, miten kulttuuriympäristöt voidaan tehdä saavutettavammiksi. Voittanut ehdotus näytti, miten Skoonen etelärannikolla sijaitseva Alen kivet -niminen (Ales stenar) laivalatomus, muinainen hautapaikka, voidaan tehdä esteettömäksi. Kilpailun taustalla oli hallituksen antama viranomaismääräys, että vuoden aikana on järjestettävä teemaan liittyviä tapahtumia.

Korkeakoulujen rakentamisesta ja kunnossapidosta vastaava Akademiska hus -konserni kartoitti vuosina 2000–2001 kaikkien yliopistojen ja korkeakoulujen saavutettavuuden. Havaitut puutteet ovat johtaneet toimintasuunnitelman laatimiseen ja sen asteittaiseen toteuttamiseen vuosina 2001–2003.

---

⁴ Ruotsin kulttuuriperinnöstä vastaava valtion viranomainen, vrt. Museovirasto Suomessa (suom. huom.).

Allmänna arvsfonden

Rahaston kokeilutoimintaan suunnatusta alirahastosta on varattu 10 miljoonaa kruunua kulttuuriprojekteihin, joiden tavoitteena on vähentää vammaisia ihmisiä kohtaan ilmeneviä ennakkoluuloja. Noin 20 projektia on tähän mennessä saanut avustusta.

Sveriges Television AB

Vuonna 2002 Sveriges Television AB (SVT) sai 10 miljoonan kruunun ylimääräisen määrärahan toimintansa muuttamiseksi vammaisille ihmisille saavutettavammaksi.

SVT laatii vuosittain public service -raportin, jossa selvitetään myös ohjelmiston ja tekniikan saavutettavuuden parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä. Tuoreimmasta raportista ilmenee, että toimenpiteet noudattavat kahta päälinjaa. Toisaalta koko ohjelmatarjonta pyritään tekemään saavutettavammaksi eri tavoin vammaisille ihmisille (myös Ruotsin radion [Sveriges Radio] ja opetusohjelmia tuottavan yksikön [Utbildningsradion] osalta). Toinen keino on lähettää ohjelmia, jotka sisältönsä ja toteutuksensa puolesta kohdistetaan tietyille ryhmille. SVT asettaa etusijalle kuurot ja huonokuuloiset ihmiset, Sveriges Radio eli radio-ohjelmia lähettävät yhtiöt kantavat päävastuun näkövammaisten ihmisten palvelemisesta. Näkövammaisten vaatima vieraskielisten ohjelmien ruotsinkielinen tekstitys myös heille soveltuvana on tavoite, johon SVT pyrkii toimilupakaudellaan 2002–2005.

SVT:n Leksandissa sijaitseva alaosasto Kuurojen TV (Dövas TV) tuotti 77 tuntia viittomakielistä ohjelmaa vuonna 2001. Vuonna 1996 ohjelmaa tuotettiin 54 tuntia.

Ruotsin television internetsivut www.svt.se on osittain mukautettu näkövammaisten ihmisten tarpeisiin. Näkövammaisen ihminen voi

lukea ohjelmatietoja ja teksti-TV-uutisia puhesyntetisaattorin tai pistenäytön avulla.

TV4

Hallitus teki joulukuussa 2001 päätöksen uuden toimiluvan myöntämisestä TV4-kanavalle. Toimiluvan mukaan TV4:n suuret viihdeohjelmat sekä televisiotheateriesitykset on oltava vammaisten katsojien saavutettavissa vähintään samassa laajuudessa, mutta mieluiten laajemminkin kuin vuonna 1996.

Filminstitutet

Ruotsin elokuvasäätiö Filminstitutet jakoi vuonna 2001 (vuotuisesti jakamistaan rahoista) runsaat miljoona kruunua elokuvien tekstitystä ja kuvailutulkkausta varten sekä projekteille, joiden puitteissa kokeiltiin erilaisia teknisiä ratkaisuja kotimaisen elokuvan tekemiseksi näkövammaisille, kuuroille ja huonokuuloisille katsojille saavutettavammaksi.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB

Ääni- ja pistekirjoituskirjaston TPB:n tavoite on yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa huolehtia kirjallisuuden tarjonnasta näkövammaisille ja muille ihmisille, jotka eivät voi lukea tavallisia kirjoja. TPB:n toiminta jakaantuu neljään alueeseen: äänikirjoihin, pistekirjoihin, tutkimukseen ja kehittämistyöhön sekä oppikirjamateriaaliin. Vuonna 2001 TPB:n määrärahoja korotettiin kahdella miljoonalla kruunulla, jotta kirjasto voisi viedä päätökseen käynnissä olevan työn äänikirjojen siirtämiseksi digitaaliseen muotoon, DAISY-järjestelmään. Tavoitteena on, että kirjaston koko äänikirjakokoelma olisi uudessa muodossaan vuoteen 2010 mennessä.

Siirtyminen analogisesta digitaaliseen tekniikkaan on nopeutunut vuosien 2001 ja 2002 aikana. Vuosi 2001 oli ensimmäinen vuosi, jolloin TPB tuotti äänikirjoja pelkästään DAISY-järjestelmään. Vuonna 2001 äänikirjahankintoja oli 2 607 nimikettä, mikä on 24 % edellisen vuoden kirjojen tuotannosta.

Analogisten äänikasettikirjojen siirtäminen cd-rom-levyillä oleviksi ”DAISY-kirjoiksi” on meneillään, samoin kuin uusien nimikkeiden kopiointi DAISY-muodosta analogiseen muotoon. Vuonna 2001 TPB esitteli ”DAISY-kirjat” kirjastoille ja näkökeskuksille kohdistetussa kampanjassa, jonka puitteissa lainattiin muun muassa digitaalisten kirjojen kuuntelulaitteita. Tietoa levitettiin myös maakäräjille ja kunnille. 12 maakäräjää onkin päättänyt suositella ”DAISY-kirjojen” kuunteluun tarvittavien laitteiden hankkimista alueillaan.

Äänikirjojen (sekä analogisten että digitaalisten) lainaus kasvaa kuten myös saatavissa olevien nimikkeiden määrä. Myös pistekirjojen lainaus on kasvanut viime vuosina.

Centrum för lättläst – LL-stiftelsen

Centrum för lättläst (aikaisemmalta nimeltään LL-stiftelsen) eli Ruotsin selkokeskus on säätiö, joka toimii sekä kustantajana että resurssi- ja asiantuntijakeskuksena. Toiminnan kohderyhminä ovat kehitysvammaiset, autistiset ihmiset ja afaatikot, dysleksiasta tai muista lukivaikeuksista kärsivät ihmiset, kuurot ihmiset, vanhukset sekä maahanmuuttajat ja koululaiset.

Selkokielistä kirjallisuutta tuotetaan tasaiseen tahtiin ja tarjonta on monipuolista niin kirjallisuuslajien kuin kielen vaikeusasteenkin suhteen. ”8 sidor” -lehdellä on laajeneva lukijakunta ja se on nykyisin saatavana myös verkkoversiona.

Suomi

Opetusministeriö on asettanut laajapohjaisen ”Vammaiset ja kulttuuri” -toimikunnan vuosille 2003–2005. Sen tehtävänä on laatia toimenpideohjelma kulttuurielämän esteettömyyden ja saavutettavuuden toteuttamiseksi.

Luodaan neuvontapalveluja kulttuurielämän toimijoiden tukemiseksi esteettömyys- ja saavutettavuustyössä.

Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa

Suomen lainsäädäntö takaa esimerkiksi kuuroille ihmisille oikeuden käyttää viittomakieltä. Lain mukaan näkövammaisten ihmisten oikeus kirjallisuuteen ja tiedonsaantiin turvataan Celian, Näkövammaisten kirjaston välityksellä. Suomen lainsäädännöstä ei kuitenkaan löydy vastineita Tanskan ja Ruotsin kulttuuripoliittisille toimintaohjelmille ja kirjastolaeille tai Tanskan uudistetulle museolaille. Vammaisten ihmisten eri kulttuurilaitoksissa saama palvelu vaihtelee huomattavasti eri laitosten ja kuntien välillä. Monissa kunnissa on laadittu vammaispoliittisia ohjelmia, joissa myös kulttuuriasiat on huomioitu.

Keväällä 2001 opetusministeriölle tehtiin aloite kulttuurilaitosten esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä tarjonnasta vammaisille ihmisille. Aloitteen takana olivat Valtakunnallinen vammaisneuvosto ja Valtion taidemuseo.

Opetusministeriö myöntyi aloitteeseen vuonna 2001 ja asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä esitys kulttuurielämän esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi. Työryhmän tehtäviksi määriteltiin

- selvittää, miten vammaisten oman kulttuuritoiminnan edellytyksiä voitaisiin parantaa
- selvittää, miten kulttuurin saavutettavuutta voitaisiin edistää julkisissa kulttuurilaitoksissa
- tehdä ehdotus siitä, miten vammaiskulttuurin edistämistoimet tulisi organisoida valtionhallinnossa.

Työryhmän muistiossa elokuussa 2002 (opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:30) kartoitetaan puutteita ja tehdään eräitä toimenpide-ehdotuksia. Esimerkkinä puutteista mainittakoon saavutettavuuden edistämiseen ja omaehtoisen kulttuurin toteuttamiseen tarkoitetun taloudellisen tuen puute ja – mikäli tukea on saatavilla – sen hajanaisuus. Rakennusprojektien valvonta esteettömyys- ja saavutettavuusnäkökulmasta käsin todettiin riittämättömäksi. Samoin kulttuuripalvelujen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta annettava tiedotus koettiin puutteelliseksi.

Työryhmä ehdotti toimikunnan asettamista käsittelemään vammaisia ihmisiä ja kulttuuria koskevia asioita (ks. alla). Toimikunta olisi opetusministeriön alainen neuvoa-antava asiantuntijaelin. Tarvittaessa se palvelisi asiantuntijana myös muita viranomaisia.

Uusia aloitteita

"Vammaiset ja kulttuuri" -toimikunta 2003–2005

Opetusministeriö on nimittänyt "Kulttuuria kaikille" -työryhmän esityksestä laajapohjaisen asiantuntijaelimen kolmivuotiskaudeksi

2003–2005 käsittelemään toimimisesteisiä ihmisiä ja kulttuuria koskevia asioita. "Vammaiset ja kulttuuri" -toimikunnan tehtävänä on

- valmistella ehdotus toimenpideohjelmaksi kulttuurin saavutettavuuden lisäämiseksi julkisissa taide- ja kulttuurilaitoksissa
- edistää sosiaali- ja terveys- sekä kulttuurihallinnon välistä yhteistyötä ja koordinaatiota vammaiskysymyksissä
- edistää kulttuurin saavutettavuutta yhteistyössä kulttuuripalvelujen tuottajien ja rahoittajien kanssa sekä tilojen että toimintojen osalta
- luoda yhteyksiä vammaisten omiin kulttuuri- ja taideyhteisöihin ja tehdä niiden kanssa yhteistyötä saavutettavuuden edistämiseksi ja vammaisten oman kulttuuri-toiminnan kehittämiseksi
- luoda yhteyksiä eri maiden kulttuuritoimijoihin ja -hallintoihin parhaiden käytäntöjen tunnistamiseksi.

Neuvontapalvelut

Edellä mainitun lisäksi opetusministeriön tavoitteena on Valtion taidemuseon Saavutettavuus-projektista saatujen kokemusten pohjalta kehittää valtakunnallisia neuvontapalveluja saavutettavuuskysymyksistä kaikille kulttuurilaitoksille ja -toimijoille. Ajatuksena on, että esteettömyys- ja saavutettavuusasioissa tapahtuvat edistysaskeleet tulisivat kaikkien tietoisuuteen ja sitä kautta eri kansalaisryhmien osallistumisen mahdollisuudet paranisivat. Ministeriö rahoittaa kehittämisprojektia vuosina 2003–2006. Projektin koordinoijana toimii Valtion taidemuseon Taidemuseoalan kehittämisyksikkö KEHYS.

Design For All -osaajaverkosto

Vuoden 2002 keväällä perustettiin EU-maissa Design For All -osaajaverkosto edistämään tietoyhteiskunnan saavutettavuuden eteen tehtävää yhteistyötä. Suomalainen verkosto on koonnut yhteen asiantuntijoita monelta eri taholta tieteen, koulutuksen, innovaation ja järjestöelämän piiristä. Verkoston toimintaa koordinoi STAKES. (Tarkempaa tietoa löytyy osoitteesta [http://www.stakes.fi/dfa-suomi.](http://www.stakes.fi/dfa-suomi))

Suomalainen DfA-verkosto on ensisijaisesti keskittynyt internetsivujen saavutettavuuden parantamiseen niiden hyväksytyjen suunta- viivojen mukaisesti, jotka koskevat julkisen sektorin internetsivujen saavutettavuutta. EU:n hyväksymä eEurope-projekti asettaa suuret vaatimukset muun muassa julkisten internetpalvelujen kehittämiseksi kaikille saavutettaviksi.

Taide- ja taiteilijapoliittinen periaatepäätös

Hallituksen taide- ja taiteilijapoliittisen periaatepäätöksen mukaan on vammaisten ihmisten mahdollisuuksia osallistua taiteilijakoulutukseen parannettava. Periaatepäätöksessä kiinnitetään huomiota myös siihen, että olemassa olevan kulttuuritarjonnan saavutettavuutta on parannettava.

Taidealan ammattikoulutus nuorille

Taidealan koulutus vammaisille nuorille alkoi Lahdessa vuonna 2003 suuntautumismuutoksenaan visuaalinen media, taide ja musiikki.

Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma

Opetusministeriön vuonna 2003 antamassa lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa (opetusministeriön julkaisuja 2003:29) huomioidaan liikkumis- ja toimimisesteiset lapset.

Opetusministeriön myöntämät valtionavustukset

Vuonna 2003 otettiin käyttöön korvamerkityt rahoitukset hankkeille, joiden toimijat ovat vammaisia ihmisiä. Osalle ministeriön muista avustuksista on asetettu ehto, että avustuksen saajan on toteutettava hankkeensa saavutettavaksi.

Celia – Näkövammaisten kirjasto

Celia – Näkövammaisten kirjasto on opetusministeriön alaisuudessa toimiva kansallinen kirjasto, joka palvelee kaikkia, jotka eivät pysty vamman tai sairauden vuoksi lukemaan tavallisia kirjoja.

Vuoden 2002 aikana Celia-kirjasto tutki digitaalisen äänikirjajärjestelmän DAISYn käyttöönottomahdollisuuksia ja -kustannuksia. DAISY on kehitetty kansainvälisessä yhteistyössä erityisesti näkövammaisia ja muita lukemisvaikeuksista kärsiviä käyttäjiä ajatellen. Järjestelmä voi parantaa kirjastojen palvelu- ja laatutasoa sekä mahdollistaa tulevaisuuden verkkopalveluja. Tavoitteena on, että vuosien 2004–2007 aikana DAISY rakennettaisiin koko maan kattavaksi.

Lapsille suunnattuja kirjastopalveluja kehitetään. Eri taide- ja käsityöoppilaitosten opiskelijat ovat aikaisempina vuosina usein valmis-taneet koskettelukirjoja opinnäytetöinään. Vuonna 2001 Kankaanpään opisto aloitti aiempaa säännöllisemmän koskettelukirjojen tuotannon omia kokoelmiaan varten. Celia on liittynyt myös eu-

rooppalaiseen Tactus-projektiin, jonka tavoitteena on edistää näkövammaisten lasten koskettelukirjojen saantia.

Eurooppalainen konferenssi

Lokakuussa 2000 Ateneum järjesti kansainvälisen konferenssin, jossa tarkasteltiin erityisesti pohjoismaisten museoiden saavutettavuutta eri näkökulmista. Konferenssi muodosti Suomen osuuden pohjoismaisesta "Museo kaikille" -projektista.

Tietoyhteiskuntaneuvosto

Syyskuussa 2003 hallitus asetti pysyvän neuvoston valvomaan tietoyhteiskunnan palveluja ja tuotteita. Neuvostoa edeltävä tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunta korosti, että tietoyhteiskunnan tarjoamat palvelut ja mahdollisuudet on oltava kaikkien ihmisten saatavilla.

Tanska

Kulttuuriministeriön toimintaohjelma vuodelta 1999, ”Kulturprofilen – en handlingsplan for handicappedes adgang til kulturen”, toimii ohjenuorana kulttuurielämän kohdistuvissa toimenpiteissä. Sitä toteutetaan parhaillaan. Uudistunut museolaki ja tiukemmat tulos-sidonnaiset sopimukset ovat tärkeitä toimenpiteitä.

Saavutettavuus kulttuuripolitiikassa

Eri ministeriöt käynnistivät vuonna 2002 yhteistyön kansallisen vammaispoliittisen toimintaohjelman luomiseksi.

Hallitus nimitti maaliskuussa 2002 laajapohjaisen, ministeriöiden virkamiehistä koostuvan työryhmän vammaiskysymyksiä varten (vastaava työryhmä on toiminut myös aiemmin), jonka tehtävänä on yhdenmukaistaa hallituksen vammaispolitiikkaa YK:n vammaisten ihmisten mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevien yleisohjeiden pohjalta. Työtä koordinoivat varapääministeri sekä kauppaja- ja teollisuusministeri. Kulttuurielämää edustaa kulttuuriministeriö, jonka ohella työryhmässä ovat edustettuina työ-, valtiovarain-, liikenne-, sosiaali- ja opetusministeriöt sekä tiede-, teknologia- ja innovaatioministeriö⁵. Työryhmän laaja kokoonpano on erittäin tärkeä ajatellen sellaisia vammaissektorin kysymyksiä, jotka eivät kuulu minkään tietyn ministeriön alaisuuteen, sekä ajatellen kansallisen toimintaohjelman aikaansaamista.

---

⁵ Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (suom. huom.).

Kulttuuriministeriön toimintaohjelma vuodelta 1999 ("Kulturprofilen – en handlingsplan for handicappedes adgang til kulturen") toimii ohjenuorana kulttuurin alalla tapahtuville toimenpiteille. Viimeisten vuosien aikana ministeriö on järjestänyt myös vuosittaisia kilpailuja esteettömyys- ja saavutettavuuskysymysten tiimoilta. "Uusia aloitteita" -otsikon alla selostetaan, mitä toimintaohjelman puitteissa on tehty vuosina 2000–2003.

Kirjastolaki astui voimaan 1.7.2000, ja se velvoittaa kirjastoja tarjoamaan tavallisten kirjojen ja äänikirjojen ohella musiikkiaineistoa, pääsyn internetiin sekä digitaalisia multimediatuotteita. Tanskan digitaalinen kirjastoluettelo, DanBibbase, on oltava saatavilla myös internetin kautta.

Uusia aloitteita

Kulttuuriministeriön kampanja 2004

Kulttuuriministeriö aikoo vuoden 2004 aikana järjestää esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevan kampanjan, jonka kohteena ovat maan kirjastot. Samana vuonna ministeriö järjestää konferenssin, jonka teemana on kulttuuriperinnön saavutettavuus toisaalta suojeltavien rakennusten ja toisaalta kulttuurimaisemien osalta.

Dansk Standard

Tanskan standardisointiviranomainen Dansk Standard on vuonna 2002 tehnyt laatuvaatimusten pohjalta esityksen siitä, millaista esteettömyyden ja tiedonvälityksen on oltava rakennetussa ympäris-

tössä, esimerkiksi turismin alalla, sekä julkisissa rakennuksissa ja ympäristöissä, kuten kulttuurilaitoksissa.

Museolakiin uusi ehto valtionavulle

Kulttuuriministerin esityksestä museolakia muutettiin vuonna 2001 siten, että valtionavun myöntämiselle asetettiin uusi ehto. Säilyttääkseen nykyiset valtionapunsa ja saadakseen uusia avustuksia on museoiden oltava mahdollisimman esteettömiä ja saavutettavia toimimisesteisten kävijöiden kannalta. Määräys koskee niin fyysistä esteettömyyttä kuin tiedonvälityksen saavutettavuuttakin. Jälkimmäisestä mainittakoon esimerkkeinä kuuron kävijän mahdollisuus saada viittomakielinen tulkkaus tai näkövammaisen vierailijan mahdollisuus tunnustella esineitä ja saada muuta koskettelumateriaalia.

Kunnalliset kirjastot

Kunnalliset kirjastot tarjoavat äänikirjoja ja lukupalvelua näkövammaisille, dysleksiasta kärsiville ja muille ihmisille, jotka eivät pysty lukemaan painettua tekstiä. Kirjastotarjonnan elektronista saavutettavuutta kartoitetaan, ja sitä aiotaan parantaa ajatellen niitä ihmisiä, jotka eivät itse voi tulla kirjastoon. Tanskan kirjastoalan korkeakoulu paransi vuonna 2001 opiskelijoiden mahdollisuuksia hyödyntää koulun osaamista vammaisten ihmisten kirjastopalveluissa.

Danmarks Blindebibliotek

Danmarks Blindebibliotekilla (Tanskan näkövammaisten kirjasto) on keskeinen vastuu tarjota tietoa ja kulttuuria maan näkövammaisille ja lukihäiriöisille (muun muassa dysleksiasta kärsiville) ihmisille. Kirjastolla on muun muassa käyttäjilleen maksuton lukupalvelu.

Kirjasto toimittaa muille kirjastoille aineistoa ja tarjoaa neuvontaa. Blindebibliotek saa rahoituksensa kulttuurimäärärahoista.

Arkkitehtikoulutus

Arkkitehtikoulutuksen kriteereissä asetettiin vuonna 2001 opiskelijoille uusi pätevyysvaatimus: ”Arkkitehtiopiskelijan on omattava tietoa sellaisista esteettömyys- ja saavutettavuuskysymyksistä, jotka koskettavat liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä ja muita erityisryhmiä.”

Arkkitehtikoulut ovat saaneet rahoitusta tutkimusprojekteihin, jotka käsittelevät esteetöntä ja saavutettavaa arkkitehtuuria.

Tulossopimuksia vahvistetaan

Kulttuurihallituksen ja valtiollisten kulttuurilaitosten välisiä tulossopimuksia kehitetään jatkuvasti suuntaan, joka huomioi esteettömyys- ja saavutettavuusnäkökohdat.

Radio- ja TV-laki

Vuodelta 2000 peräisin olevassa radio- ja TV-laissa painotetaan julkisten kanavien velvollisuutta parantaa ohjelmistonsa saavutettavuutta toimimisesteisten ihmisten kannalta esimerkiksi hyödyntämällä uutta teknologiaa tanskankielisten ohjelmien tekstityksessä.

Det Danske Filminstitut

Kulttuuriministeriön alaisessa Tanskan elokuvainstituutissa (Det Danske Filminstitut) valmistellaan ohjeistusta, jonka perusteella elokuvateattereissa esitettävät elokuvat tekstitettäisiin kuuroja ja huonokuuloisia ihmisiä varten.

Lopuksi

Kulttuuri on tärkeä osa Tanskan ja Ruotsin suunnitelmallista vammaispolitiikkaa. Kulttuurialalla puolestaan pyritään toteuttamaan kulttuurielämän saavutettavuuteen tähtääviä kansallisia toimintasuunnitelmia, joiden pohjana ovat vammaispoliittiset tavoitteet ja ohjelmat sekä YK:n yleisohjeet. Muissa Pohjoismaissa suunnataan kohti suunniteltua saavutettavuusnäkökohtien huomioimista kulttuurielämässä ja -laitoksissa sekä kulttuurin eri ilmenemismuodoissa. Saavutettavuudesta on tulossa luonnollinen osa kulttuuripolitiikkaa. Kaikille suunnittelun periaatteet ovat vallanneet jalansijaa hallitusten harjoittamassa kulttuuripolitiikassa, kuten ruotsalaisissa arkitekhtuuria ja muotoilua koskevissa toimintaohjelmissa.

Kaikkien ihmisten välinen tasavertaisuus kulttuurielämässä on yhä saavuttamatta. Monia fyysisiä ja kulttuurin tarjontatapoihin liittyviä esteitä on vielä poistettava, mutta kehitys kulkee suotuisaan suuntaan. Kansalliset kulttuuriviranomaiset asettavat nykyään kulttuuri-laitoksille vaatimuksia: esimerkiksi Tanskassa museoiden valtionavun edellytyksenä on, että tilojen ja toiminnan on oltava saavutettavia kaikille. Tanskalla on vuodesta 1999 lähtien toimintasuunnitelma esteettömyydestä ja saavutettavuudesta kulttuurialalla.

Suomen hallitus on nimittänyt ”Vammaiset ja kulttuuri” -toimikunnan vuosille 2003–2005 tehtäväänään muun muassa parantaa julkisten taidelaitosten saavutettavuutta. Ruotsissa hallitus on antanut kulttuurista vastaavalle viranomaiselle tehtävän parantaa kulttuurielämän saavutettavuutta. Kyseinen viranomainen on nimitetty vastuulliseksi sektoriviranomaiseksi, jonka velvollisuutena on huolehtia kulttuurisektorin toimintasuunnitelman toteutumisesta. Ruotsissa ja muissakin maissa on mahdollista hakea taloudellista tukea kulttuurisällön uusien välittämiskeinojen kehittämistä varten. Sisältöjen välittämisessä käytetään uutta tekniikkaa, josta esimerkkinä mainittakoon teatteriesitysten ja elokuvien tekstitys.

Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa hallitukset käsittelevät vammaiskysymyksiä laajapohjaisesti usean ministeriön yhteistyönä. Tanskassa ja Ruotsissa hallitusten toimesta on laadittu erityiset toimintasuunnitelmat, jotka koskevat tasavertaisuutta ja saavutettavuutta kulttuuripolitiikassa. Nämä pohjoismaisten hallitusten toimenpiteet ovat tärkeitä ja helpottavia tekijöitä, kun ajatellaan kulttuuripolitiikan laajentuvan käsittelemään myös vammaisuus- ja saavutettavuuskysymyksiä. Parhaiden käytäntöjen etsimisestä ja jakamisesta saattaa aikaa myöten muodostua tärkeä lähde uudelle poliittiselle ajattelutavalle Pohjoismaissa.

Tämä kulttuuripolitiikan vammaiskysymyksiä käsittelevän ”Aktuellt i Norden – Handikappfrågor inom kulturpolitiken” -katsauksen päivitys osoittaa, että nykyään vammaisasiat pyritään sisällyttämään osaksi kulttuuripolitiikkaa tehokkaammin kuin 1990-luvun lopun tietoihin perustunut, vuonna 2000 julkaistu katsaus osoitti. Kuitenkin joka alueella ja tasolla on tehtävä vielä paljon työtä ennen kuin kaikki huomioiva kulttuuri on todellisuutta. Kukin maa on edennyt eri tahtiin, mutta jokaisen päämääränä on ”kulttuuri kaikille”.

Lähteet

Islanti

Pohjoismaisen vammaispoliittisen neuvoston ja kulttuuriverkoston islantilaisen jäsenen Hafdis Gísladóttirin kirjoitus kulttuurin alan nykytilanteesta, 2002/2003

Norja

Nedbygging av funksjonshemmende barrierer – Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne”. (St. meld. nr. 40)

Kulturpolitikk fram mot 2014 (St. meld. nr. 48)

Fra bruker til borger (NOU 2001:22)

Sammanfattning av Kultur- og kirkedepartementets oppgifter och åtaganden

Skrivelse från Kultur- og kirkedepartementet, maj 2003

Ruotsi

Regeringsförklaringen 2002

Budgetpropositionen 2002/2003:1

Regeringens skrivelse 2002/03:25, Uppföljning av den Nationella handlingsplanen för handikappolitiken

Förordning från regeringen (2001:526)

Föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser” (BFS 2003:19, HIN 1). Boverket

TPBs resultatredovisning 2002

Sveriges Televisions public-service rapport 2002

Suomi

Kulttuurista kaikille. Esitys vammaiskulttuurin ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi. Opetusministeriön työryhmien muistioita 30:2002

Celia – Näkövammaisten kirjaston johtajan ja Pohjoismaisen vammaispoliittisen neuvoston kulttuurisektoriverkoston suomalaisen jäsenen kirjoitus kulttuurin alan nykytilanteesta, 2003

Celia – Näkövammaisten kirjasto: Toimintakertomus 2002

Celia – Näkövammaisten kirjasto, Näköpiste, 2001

Tanska

Kulturministeriets bidrag till regeringens handlingsplan på det handikapolitiska området. Notat från Kulturministeriet, 7 november 2002

Dansk handicappolitik, Lige muligheder gennem dialog.

Det Centrale Handicapråd, april 2002

Pohjoismaisen vammaispoliittisen neuvoston kulttuuri- verkosto

Verkoston kutakin maata edustavat jäsenet ovat vuoden 2003 aikana osallistuneet katsauksen tekoon kirjoituksin ja tarkastamalla tekstiä.